

Vlaams
Parlement

ingediend op **23** (2017-2018) – Nr. 2
8 november 2017 (2017-2018)

Verslag

namens de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting
uitgebracht door Joris Vandenbroucke en Lieve Maes

over het ontwerp van decreet

van de algemene rekening
van de Vlaamse Gemeenschap
en van de uitvoering van de begroting
van de Vlaamse rechtspersonen
zonder raad van bestuur
voor het begrotingsjaar 2016

en over het rekeningenrapport

van het Rekenhof

over 2016

Samenstelling van de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting:

Voorzitter: Paul Van Miert.

Vaste leden:

Paul Cordy, Matthias Diependaele, Jos Lantmeeters, Lieve Maes, Jan Peumans, Paul Van Miert;
Jenne De Potter, Katrien Schryvers, Koen Van den Heuvel, Peter Van Rompuy;
Willem-Frederik Schiltz, Bart Somers;
Jan Bertels, Joris Vandenbroucke;
Björn Rzoska.

Plaatsvervangers:

Piet De Bruyn, Annick De Ridder, Andries Gryffroy, Peter Persyn, Axel Ronse, Kris Van Dijck;
Robrecht Bothuyne, Dirk de Kort, Ward Kennes, Katrien Partyka;
Rik Daems, Marino Keulen;
Michèle Hostekint, Güler Turan;
Wouter Vanbesien.

Documenten in het dossier:

23 (2017-2018) – Nr. 1: Ontwerp van decreet van de algemene rekening

36-A (2016-2017) – Nr. 1: Rekeningenrapport van het Rekenhof

INHOUD

I.	Toelichting door Bart Tommelein, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie	6
II.	Inleiding door Hilde François, voorzitter van het Rekenhof, bij het rekeningenrapport van het Rekenhof over 2016	6
	1. Basis van het onderzoek	6
	2. Algemene rekeningen	6
	3. Verloop van de rapporteringscyclus	7
	4. Inhoudstafel van het rekeningenrapport	7
III.	Toelichting door Raf Carmeliet, eerste auditeur van het Rekenhof	7
	1. Algemene Rekeningen	7
	1.1. Samenstelling	7
	1.2. Rapportering over uitvoering van de begroting (slides 8 t.e.m. 10).....	7
	1.3. Geen inhoudelijke bespreking	8
	1.4. Beleidsimpulsen en kostendrijvers (slide 11)	9
	1.5. Enkele opvallende onderbenuttingen van de kredieten 2016 (slide 12).....	10
	2. Balans en resultatenrekening	10
	2.1. Balans van de Vlaamse Gemeenschap	10
	2.2. Resultatenrekening	13
	3. Federale operatoren	13
	4. Betaalgedrag	14
	5. Jaarrekeningen Vlaamse rechtspersonen	14
IV.	Toelichting door Hilde François bij de geconsolideerde rekening	16
	1. ESR-geconsolideerde vorderingensaldo Vlaamse overheid (slide 25)	16
	2. Geconsolideerde ESR-rekening (slides 26 t.e.m. 28)	16
V.	Toelichting door Raf Carmeliet bij het vorderingensaldo 2016 zoals gepubliceerd op 13 oktober 2017 (slide 29)	16
VI.	Toelichting door Hilde François bij de consolidatiekring van de Vlaamse overheid	17
	1. Consolidatiekring van de Vlaamse overheid (slide 30)	17
	2. Opmerkingen bij de geconsolideerde rekening (slide 31)	17
VII.	Toelichting door Raf Carmeliet bij het overzicht van vaststellingen van het Rekenhof die een impact hebben op het vorderingensaldo 2016 van de Vlaamse Gemeenschap	18
VIII.	Toelichting door Hilde François over de bruto geconsolideerde schuld van de Vlaamse overheid	18
	1. De geconsolideerde schuld van de Vlaamse overheid	18
	2. Antwoord van de minister van Financiën en Begroting	19
IX.	Toelichting door Raf Carmeliet in verband met een mogelijk amendement op het ontwerp van decreet	20

X.	Repliek van Bart Tommelein.....	20
1.	Repliek op algemene aanbevelingen	20
1.1.	Jaarafgrenzing.....	20
1.2.	Onvoldoende duiding en toelichting bij de jaarrekening	20
1.3.	Reduceren van het aantal ESR-correcties.....	21
XI.	Debat.....	21
1.	Tussenkomst van Björn Rzoska.....	21
1.1.	Vorderingensaldo.....	21
1.2.	Impact te late betaling facturen.....	22
1.3.	Groot volume aan openstaande verbintenissen bij het Departement MOW	22
1.4.	Problematiek van de jaarafgrenzing	22
1.5.	Klimaatakkoord	22
1.6.	Waardering van de activa	22
1.7.	Vermarktbaar activa.....	22
1.8.	Transparantie.....	22
1.9.	Federale verkeersboetefonds.....	23
2.	Tussenkomst van Jan Bertels.....	23
2.1.	Belang van het rapport van het Rekenhof	23
2.2.	Balans.....	23
2.3.	Impact van de door het Rekenhof gevraagde correcties op het vorderingensaldo	23
2.4.	Provisie voor minderontvangsten in de kilometerheffing	23
2.5.	Daling klimaatuitgaven.....	23
2.6.	Afkeurend oordeel over de jaarrekening van het VIPA	23
2.7.	Achterstand in het betalen van facturen	23
2.8.	VIPA en de ziekenhuisfinanciering.....	23
3.	Repliek van minister Bart Tommelein.....	24
3.1.	Vorderingensaldo.....	24
3.2.	Achterstallige facturen.....	24
3.3.	Openstaande verbintenissen voor structurele wegenbouw	24
3.4.	Impact doorschuiven van betalingen op het vorderingensaldo is heel beperkt.....	24
3.5.	Ratificatie Klimaatakkoord	24
3.6.	Schuldnorm	24
3.7.	Uitvoering van de begroting	24
3.8.	Transparante rapportering van de staat van Vlaanderen	24
3.9.	Kilometerheffing	24
4.	Repliek van Raf Carmeliet	25
4.1.	Onderbenutting van de kredieten.....	25
4.2.	Afkeurend oordeel over de jaarrekening van het VIPA	25
4.3.	Schuld van de ziekenhuisfinanciering	25
5.	Tweede tussenkomst van Björn Rzoska.....	25

6. Tweede repliek van Bart Tommelein	25
XII. Stemming	25
Gebruikte afkortingen	26
Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

Op 24 oktober 2017 besprak de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting het ontwerp van decreet van de algemene rekening van de Vlaamse Gemeenschap en van de uitvoering van de begroting van de Vlaamse rechtspersonen zonder raad van bestuur voor het begrotingsjaar 2016 (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 23/1) en tegelijkertijd het rekeningenrapport van het Rekenhof over 2016. Rapport over de algemene rekeningen 2016 van de Vlaamse Gemeenschap, de jaarrekeningen 2016 van de Vlaamse rechtspersonen en de Vlaamse ESR-geconsolideerde rekening 2016 (*Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 36- A/1). De presentatie van het Rekenhof is als [bijlage](#) opgenomen op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting door Bart Tommelein, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie

Bart Tommelein licht het ontwerp toe. Het behelst de effectieve en definitieve afsluiting van het boekjaar 2016. De minister herinnert eraan dat bij de begrotingsaanpassing 2016 de begrotingsdoelstelling -463 miljoen euro was, inclusief de negatieve budgettaire impact van 94 miljoen voor de asielcrisis. Het begrotingsjaar 2016, in ESR-resultaat uitgedrukt, is afgesloten met een tekort van 127 miljoen euro. Dat bedrag is terug te vinden op de website van het INR.

Om dat resultaat te vergelijken met de door de Hoge Raad van Financiën opgelegde normering dient men eerst over te schakelen naar het kasresultaat. In plaats van te rekenen met de ESR-opbrengsten vanuit de regionale opcentiemen, dient men te rekenen met de kasbevoorschottingen en afrekeningen van de regionale opcentiemen, waarop de normering van de Hoge Raad van Financiën gebaseerd is. De kasopbrengsten uit de regionale opcentiemen liggen 131 miljoen euro hoger. Dat resulteert bijgevolg in een kasresultaat van +4 miljoen euro voor de Vlaamse Gemeenschap.

Dat resultaat zet men af ten opzichte van de opgelegde normering. De Hoge Raad van Financiën legde in zijn advies van maart 2016 de doelstelling van -179,95 miljoen euro op. Dat betekent dat het resultaat 183,95 miljoen euro beter is dan vereist conform het advies van de Hoge Raad van Financiën van maart 2016, en dat zonder de afzonderlijke behandeling voor de asieluitgaven, hoewel die wel was toegestaan.

II. Inleiding door Hilde François, voorzitter van het Rekenhof, bij het rekeningenrapport van het Rekenhof over 2016

1. Basis van het onderzoek

Hilde François deelt mee dat het Rekenhof zich baseerde op de algemene rekeningen die door de minister werden bezorgd op 31 maart 2017 en op 20 juni 2017 en op de geconsolideerde cijfers uit de economische hergroepering die het Departement Financiën en Begroting heeft toegezonden op 18 mei 2017.

2. Algemene rekeningen

De controle betreft in eerste instantie de algemene rekeningen, die de werking van de ministeries (de departementen en de IVA's zonder rechtspersoonlijkheid) en de DAB's omvat. Zij geven geen geconsolideerd beeld aangezien de werking van de openbare rechtspersonen er geen deel van uitmaakt (slide 2 van de bijlage). De spreker vestigt er wel de aandacht op dat vanaf de algemene rekeningen van het begrotingsjaar 2020 de regelgeving voorziet in certificering door het Rekenhof.

3. Verloop van de rapporteringscyclus

Het verloop van de rapporteringscyclus wordt strikt bepaald door het Rekendecreet (slide 3). De algemene rekeningen dienen voor 31 maart te worden voorgelegd aan het Rekenhof. De Vlaamse Regering is daarin geslaagd. Artikel 32 bepaalt dat het Hof voor 31 mei zijn opmerkingen meedeelt, waarna de regering tot 21 juni tijd heeft om ze aan het Vlaams Parlement te bezorgen, samen met het antwoord van de minister. Tegen 15 september dient de Vlaamse Regering het ontwerp van decreet over de algemene rekeningen in bij het Vlaams Parlement, dat uiterlijk op 31 oktober wordt goedgekeurd.

4. Inhoudstafel van het rekeningenrapport

Het rekeningenrapport vangt aan met een hoofdstuk over de controle en het getrouwe beeld van de rekeningen (slide 4). Dat wordt voor het eerst gevolgd door een hoofdstuk waarin de uitvoering van de belangrijke begrotingsimpulsen en kostendrijvers wordt beschreven, een initiatief van het Rekenhof dat is ingegeven door de vaststelling dat de jaarrekening en het jaarverslag van de Vlaamse Gemeenschap nog altijd onvoldoende duiding geven bij de uitvoeringsrekening.

In hoofdstuk 3 wordt dieper ingegaan op de rekeningen van de belangrijkste rechtspersonen en op de toepassing van het single-auditprincipe. In hoofdstuk 4 wordt de aansluiting gemaakt tussen de uitvoeringscijfers in de algemene rekeningen en de ESR-geconsolideerde uitvoeringscijfers uit het ESR-vorderingensaldo van de Vlaamse Gemeenschap. Hoofdstukken 5 en 6 bevatten conclusies en aanbevelingen. Bijlage 3 herneemt exhaustief het antwoord van de minister.

III. Toelichting door Raf Carmeliet, eerste auditeur van het Rekenhof

1. Algemene Rekeningen

1.1. Samenstelling

De algemene rekeningen bestaan uit een jaarrekening (balans en resultatenrekening), de rapportering over de uitvoering van de begroting, en toelichtingen, waarvan die bij de samenhang tussen bedrijfseconomische en budgettaire rapportering wordt verklaard (slide 6).

1.2. Rapportering over uitvoering van de begroting (slides 8 t.e.m. 10)

Op grond van de verantwoordingen die het Rekenhof tot 20 juni ontving, is het uitvoeringsresultaat negatief (-0,9 miljard euro), tegenover een begrotingsresultaat van 3,8 miljard euro in 2015, dat voor het grootste deel te danken was aan de KBC-terugbetaling van 3 miljard euro. De spreker onderstreept dat, anders dan in de inleiding door de minister, hier geen sprake is van het geconsolideerd saldo maar van het saldo van de rechtspersoon Vlaamse overheid, dus van de ministeries.

In het rapport is ook een tabel opgenomen waarin de uitvoering van de begroting 2016 wordt opgesplitst over de beleidsdomeinen. Belangrijke minderaankomsten doen zich voor bij Financiën en Begroting, waar de centrale financiering 476 miljoen euro beperkter bleef dan begroot, en waar de kredieten voor participaties en provisies met respectievelijk 153 miljoen en meer dan 100 miljoen euro niet aangewend bleven.

1.3. Geen inhoudelijke bespreking

Het Rekenhof stelt vast dat in de rapportering over de uitvoering geen inhoudelijke bespreking is geïntegreerd. Het jaarverslag geeft enkel toelichting bij de bedrijfseconomische jaarrekening, maar men kan er niet uit afleiden hoeveel kredieten zijn aangewend noch of de inhoudelijke doelstellingen werden gehaald. Het rapport van het ambtelijk monitoringcomité doet dit – beperkt – wel. Volgens de minister kan binnen de strikte timing niet meer duiding gegeven worden, al zal voor 2017 wel onderzocht worden op welke manier het toch enigszins mogelijk is zonder de tijdige indiening in het gedrang te brengen.

1.3.1. *Getrouwheid van de uitvoeringsrekening aan de uitgavenzijde*

De getrouwheid van het beeld dat de uitvoeringsrekening verschaft, wordt net als vorig jaar aangetast doordat belangrijke uitgaven niet worden aangerekend in het jaar waarop ze betrekking hebben.

Zo werden de subsidies voor de dienstencheques in oktober, november en december pas geboekt in 2017, op het moment van de uitbetaling, wat niet in overeenstemming is met het Rekendecreet (in totaal 275,6 miljoen euro). Daarnaast heeft het Departement Werk en Sociale Economie nog andere subsidies en premies uit het vorige boekjaar in het lopende aangerekend (ongeveer 9 miljoen euro voor de sociale en beschutte werkplaatsen en ongeveer 25 miljoen euro voor VOP). De som van beide bedragen is ongeveer 310 miljoen euro.

Tweede geval is het definitieve saldo van de dotatie aan het Gemeentefonds. Het bedrag van 81,6 miljoen euro werd pas in 2017 geboekt.

Derde voorbeeld van het afgrenzingsprobleem betreft Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, waarin de afrekening van verschillende subsidiestromen pas in het volgende jaar werd geboekt, waarvan die naar de diensten gezinszorg en aanvullende thuiszorg de belangrijkste zijn, in totaal goed voor meer dan 63 miljoen euro.

Tot slot stelt het Rekenhof vast dat in MOW voor meer dan 79 miljoen uitgaven werden aangerekend in 2017, al is de boeking van nog door het VIF te ontvangen facturen wel verbeterd ten opzichte van 2015.

De spreker merkt op dat niet-correcte toerekening ook een impact heeft op het vorderingensaldo, al wordt die door de herhaling ervan beperkt tot het verschil tussen de verschuiving van het voorgaande en die naar het volgende jaar.

1.3.2. *Getrouwheid van de uitvoeringsrekening aan de ontvangstenzijde*

Daarnaast vertekenen ook de volgende aspecten het getrouw beeld van de uitvoeringsrekening van de begroting, in bijzonder het beeld van de ontvangstenzijde.

Het eerste bestaat erin dat Vlaanderen 269,8 miljoen euro algemene en 20,8 miljoen euro toegewezen ontvangsten heeft aangerekend uit respectievelijk verkeersboetes en bijdragen van de keuringscentra. Zij komen voort uit twee voorschotten van de federale overheid: 120,9 miljoen euro voor 2015 en 161,2 miljoen euro voor 2016, waarvan het eerste bedrag in het vorige boekjaar thuishoort, waarvoor trouwens in 2015 nog een extracomptabele correctie werd gedaan. Achteraf blijkt nu dat daarmee het vorderingensaldo met 36,1 miljoen euro te positief werd gecorrigeerd. Omdat de Vlaamse overheid noch op de openstaande vorderingen noch op de definitieve afrekening zicht heeft, geven de

geboekte ontvangsten geen getrouw beeld van de werkelijkheid, besluit de spreker.

Verder stelt het Rekenhof vast dat de geboekte opbrengsten uit de veiling van emissierechten voor broeikasgasinrichtingen samen 235,1 miljoen euro bedroegen, terwijl de parlementen het Klimaatakkoord van 4 december 2015 nog niet hebben goedgekeurd, waardoor ze volgens het Rekendecreet in 2016 nog niet mochten aangerekend worden hoewel ze kasmatig wel degelijk werden ontvangen.

Laatste aspect betreft de opbrengsten van de Bijzondere Financieringswet, die evenmin correct aan boekjaar 2016 worden toegerekend. Gelijklopend daarmee is de aanrekening van de opcentiemen gebaseerd op voorschotten en niet op de inkohieringen.

1.4. Beleidsimpulsen en kostendrijvers (slide 11)

Daarop overloopt de spreker de uitvoering van de belangrijke beleidsimpulsen en kostendrijvers. Ze vloeien voort uit nieuw of gewijzigd beleid of uit wijzigingen in uitgaven of ontvangsten. Voor 2016 werd de grootste impact onder andere verwacht van de netto-opbrengsten uit de kilometerheffing (291,7 miljoen euro), de ontvangsten en uitgaven voor de impulsprojecten energiebeleid (309 miljoen euro), en de uitgaven van BAM voor voorbereidende nutswerken en spoorwegwerkzaamheden (36,1 miljoen euro).

1.4.1. Kilometerheffing

Welnu, in de uitvoering blijken voor de kilometerheffing de gerealiseerde bruto-ontvangsten circa een vijfde minder dan geraamd te bedragen (een bedrag van ongeveer 67 miljoen euro). Desondanks bleef de provisie voor tegenvallende inkomsten (38,9 miljoen VAK, 28,5 miljoen VEK) niet aangewend. In februari 2017 liet minister Bart Tommelein wel weten dat zijn collega van Mobiliteit het flankerend pakket nog aan het opstellen was, wat het Rekenhof enigszins een uitleg voor de niet-aanwending noemt.

1.4.2. Energieheffing

Wat het energiebeleid betreft, haalde de opbrengst van de heffing slechts 92% van de ramingen. Daar staat tegenover dat ook de uitgaven 42% (128 miljoen euro) onder de verwachtingen bleven. Dat laatste heeft te maken met de beperking door de Europese Commissie van de aanmeldingsvrije steun tot 15 miljoen euro per onderneming. Het verschil tussen ontvangsten en uitgaven van het energiefonds heeft voor dat jaar een positieve impact van meer dan 100 miljoen euro op het vorderingensaldo van de Vlaamse overheid.

1.4.3. Uitvoeringsrekening BAM

Bij BAM bleek de inschatting van de vooruitgang van de werken veel te optimistisch. De latere start van de voorbereidende werken veroorzaakte een onderaanwending van 12,7 miljoen euro. Voor de werken aan het bouwdok werden enkel de studiekosten aangerekend, waardoor nogmaals 9,8 miljoen euro ongebruikt bleef. Doordat de sanering van het Lobroekdok niet vergund werd, deed zich een bijkomende onderaanwending van 4,1 miljoen euro voor. De totale overschatting van de impact bedraagt meer dan 26 miljoen euro.

1.5. Enkele opvallende onderbenuttingen van de kredieten 2016 (slide 12)

1.5.1. *Ontvangsten uit participaties*

De ontvangsten uit participaties bedroegen 191 miljoen euro terwijl slechts 53,1 miljoen euro begroot was. Het verschil is grotendeels te danken aan de verkoop van de participatie in t-groep, die evenwel geen impact heeft op het vorderings-saldo. Terwijl de uitgavenbegroting voorzag in 167 miljoen euro vereffeningskredieten voor participaties, werd daarvan slechts 8,6% gebruikt (14,5 miljoen euro). Het Departement Financiën en Begroting legt uit dat dit komt doordat PMV zelf succesvolle exits realiseerde, waardoor het de voorziene kredieten niet nodig had.

1.5.2. *Investerings in weginfrastructuur en structureel onderhoud*

Opvallende onderbenutting is er verder in de investeringen in weginfrastructuur en structureel onderhoud. De aanwending door het Departement MOW van vereffeningskredieten liep duidelijk achter op die van de vastleggingskredieten: 86% werd gebruikt (57 miljoen euro bleef ongebruikt). Bovendien zijn de openstaande verbintenissen opgelopen tot meer dan 1 miljard euro. Een steekproef door het Rekenhof leert dat minstens een deel onterecht blijft openstaan.

1.5.3. *Aanwending van de middelen uit het verkeersveiligheidsfonds*

Tot slot bleef de aanwending van de middelen uit het verkeersveiligheidsfonds erg beperkt: slechts 1,3 miljoen euro werd vastgelegd en 0,6 miljoen euro vereffend, terwijl er bijna 22 miljoen euro beschikbaar was. De spreker nuanceert deze bemerking wel doordat kredieten van een begrotingsfonds pas bruikbaar zijn zodra de ontvangsten geïnd zijn, wat in dit geval pas op het einde van het jaar het geval was. Vanaf 2017 zou het aanrekeningsritme op dit artikel sterk moeten kunnen toenemen.

2. Balans en resultatenrekening

Vervolgens gaat hij over op het bedrijfseconomische gedeelte (slide 13 t.e.m. 21).

2.1. Balans van de Vlaamse Gemeenschap

Het balanstotaal van de Vlaamse Gemeenschap voor 2016 sluit af op 38,8 miljard euro, een stijging met 1,2 miljard euro, die zich vooral situeert bij de financiële vaste activa, als gevolg van de vorderingen die voortvloeien uit de centrale financiering van VMSW (1 miljard euro) en het Vlaams Woningfonds (320 miljoen euro). Ook de kapitaalverhoging van Schoolinvest met 250 miljoen euro en de langetermijnfinanciering van Schoolinvest voor 436 miljoen euro zorgen voor de belangrijke stijging van de rubriek financiële vaste activa, die hoofdzakelijk verantwoordelijk is voor de toename van het balanstotaal.

Aan de passiefzijde van de balans is er vooral een toename te signaleren van de schulden op lange termijn met 1,6 miljard euro. Zij is echter relatief aangezien eind 2015 er 1,3 miljard euro was geboekt als langetermijnschuld die binnen het jaar verviel. Door de terugbetaling van 1,3 miljard euro en de opname van een langetermijnfinanciering ten belope van 1,6 miljard, bedraagt de stijging de facto slechts 366 miljoen euro.

Vermeld kan ook worden dat de overige schulden stegen met 195 miljoen euro door de boeking van de schuld aan de federale overheid met betrekking tot de

federale operatoren in het kader van de zesde staatshervorming. Tot eind 2015 werd deze schuld verkeerdelijk op het geplaatste kapitaal geboekt.

De schulden met betrekking tot personeel daalden van 0,9 miljard euro eind 2015 tot 0,7 miljard euro eind 2016, vooral dankzij de betaling door het beleidsdomein Onderwijs en Vorming van 0,3 miljard euro bedrijfsvoorheffing voor december 2016 in 2016. Vroeger vond de betaling van december pas in het begin van volgende jaar plaats.

2.1.1. Waarderingsregels onvoldoende toegelicht

Vervolgens licht de spreker de opmerkingen van het Rekenhof bij de balans van de Vlaamse Gemeenschap toe. Het stelt vast dat de toegepaste waarderingsregels in de jaarrekening 2016 noch in het jaarverslag 2016, noch met een verwijzing naar de toegepaste regels, zijn toegelicht, ook niet samenvattend. Niet het minst voor de materiële vaste activa vormen de waarderingsregels nochtans een kernelement van het getrouw beeld, merkt hij daarbij op.

2.1.2. Materiële vaste activa

De materiële vaste activa vormen de grootste balanspost (bijna 77%), maar zij vertonen een aantal belangrijke gebreken. Het Rekenhof merkte al meermaals op dat de Vlaamse overheid haar waarderingsregels voor de materiële vaste activa nog altijd baseert op het (verouderde) koninklijk besluit van 25 juni 1976 betreffende de afschrijvingen en rechtzettingen in de vermogenscomptabiliteit van de Staat. De afschrijvingstermijnen die dat koninklijk besluit oplegt, stroken niet meer met de economische levensduur van de investeringen. Zo is de belangrijkste deelrubriek van de materiële vaste activa, de werken van burgerlijke bouwkunde (22,8 miljard euro), op basis van het bovengenoemd koninklijk besluit vrijgesteld van afschrijving. Als voorbeelden noemt hij fietspaden, wegen en kanalen die dus niet zouden verslijten. De materiële vaste activa niet of laattijdig afschrijven, leidt tot een significante overwaardering van zowel de materiële vaste activa als het eigen vermogen en verhoogt kunstmatig het balanstotaal.

Het Rekenhof merkt op dat de registratie van de erfpachtconstructie met betrekking tot het Kaaitheter niet correct plaatsvond. Het gebouw was geen eigendom van de Vlaamse Gemeenschap en wordt dat ook niet na afloop van de verlengde erfpachtovereenkomst in 2052. Het Kaaitheter maakt alleen deel uit van een erfpachtconstructie, en de Vlaamse Gemeenschap diende het gebouw bijgevolg enkel buiten gebruik te stellen in haar boekhouding en de 20,29 miljoen euro aanschaffingswaarde van de erfpachtovereenkomst te registreren onder de rubriek vaste activa in leasing of op grond van soortgelijke rechten, met als tegenboeking op de passiefzijde een schuld voor de resterende erfpachtvergoedingen.

Ten slotte merkt het Rekenhof – net als vorig jaar – op dat heel wat afgewerkte investeringsprojecten in de rubriek vaste activa in aanbouw blijven staan. Het Rekenhof onderzocht de ouderdomsbalans van de activa in aanbouw en stelde vast dat 47% of 1,8 miljard euro betrekking had op investeringsprojecten van meer dan tien jaar oud. Het is volgens het Rekenhof weinig waarschijnlijk dat ze eind 2016 nog niet afgewerkt en in gebruik genomen waren.

De minister heeft in zijn antwoord op de opmerkingen van het Rekenhof gesteld dat de problematiek inzake de waarderings- en afschrijvingsregels van de materiële vaste activa (meer specifiek de werken van burgerlijke bouwkunde) reeds werd besproken in de Vlaamse Adviescommissie voor Boekhoudkundige Normen en dat het de bedoeling is om in 2017 tot een goedgekeurd advies te

komen. Het project 'Optimalisatie inventaris investeringsgoederen' beoogt bovendien een aanpassing van de huidige geldende waarderingsregels van de activa die opgenomen worden in de module vast actief van OraFin. De minister beloofde ook in 2017 de nodige correcties te laten uitvoeren voor het kapitaliseren van de afgewerkte activa in aanbouw.

2.1.3. Financiële vaste activa

Wat de financiële vaste activa betreft, stelde het Rekenhof vast dat de Vlaamse overheid in 2016 haar participatie in t-groep verkocht maar dat voor een uitgestelde betaling van 8 miljoen euro geen vordering werd geboekt.

De waardering van de participatie van de Vlaamse Gemeenschap in de Maatschappij voor het Haven-, Grond- en Industriebeleid van het Linkerscheldeovergebied (LSO) daalde in het boekjaar 2016 met 61 miljoen euro. Op basis van de laatst beschikbare jaarrekening van LSO (boekjaar 2015) bedroeg de nettoboekwaarde van de participatie echter nog 77,6 miljoen euro, terwijl de balans van de Vlaamse overheid ze waardeerde tegen 24,3 miljoen euro. De administratie heeft geen verantwoordingsstuk voorgelegd voor de waardevermindering. De minister beloofde in zijn antwoord de nodige correcties uit te voeren in 2017.

2.1.4. Vorderingen

Wat de vorderingen betreft, werd opgemerkt dat de oninbare vordering van het Agentschap Wonen op de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen van 59,3 miljoen euro nog steeds niet ten laste van het resultaat werd genomen. Daar dit een oude vordering betreft zou dit ook geen impact hebben op vorderingsaldo.

De toelichting bij de jaarrekening, met name Volume 9, bevat een uitsplitsing van de openstaande vorderingen naar ouderdom. Deze ouderdomsbalans die ook moet aangeven of de debiteuren zich binnen of buiten de consolidatiekring bevinden, is echter onvolledig. De tabel in de toelichting biedt nauwelijks zicht op de onderverdeling binnen/buiten consolidatiekring. Van de 2 miljard euro totale openstaande vorderingen werd 1,5 miljard euro niet gecatalogeerd. Ook de ouderdomsbalans is onvolledig. Zij bevat maar 401 miljoen euro van de 2 miljard euro openstaande vorderingen.

De vorderingen van de Vlaamse Belastingdienst worden niet in OraFin opgevolgd maar op het Vlaams Fiscaal Platform. Er is echter nog steeds een verschil van 13 miljoen euro tussen de openstaande vorderingen in dat Vlaams Fiscaal Platform en in de boekhouding van de Vlaamse Gemeenschap. Dat is wel een verbetering ten opzichte van 2015 en de minister stelde in zijn antwoord dat bij Vlabel een oefening lopende is om alle rapporteringsbehoeften in kaart te brengen.

De toerekening aan het correcte boekjaar van de belastingen is belangrijk voor het getrouw beeld van balans, resultatenrekening en uitvoeringsrekening. Belastingen met betrekking tot 2016 die pas ingekohierd worden in 2017 of later, dienen toegerekend te worden aan boekjaar 2016. Daarvoor dient gebruikge maakt te worden van de rekening te innen opbrengsten, wat tot nu toe niet gebeurt.

Voor oude vorderingen waarvan de inning twijfelachtig is, is het boeken van waardeverminderingen vereist. Uit de jaarrekening 2016 blijkt dat dit weinig of niet is gebeurd (voor slechts 44.000 euro). De minister beloofde in 2017 vanuit het dienstencentrum extra aandacht te besteden aan de boeking van dubieuze debiteuren door de beleidsdomeinen. Waardeverminderingen zijn niet onbelangrijk, aangezien deze kunnen resulteren in ESR-matige uitgaven of minderontvangsten.

2.1.5. *Eigen vermogen*

Daarop gaat hij in op de passiva. Het eigen vermogen is in 2016 niet alleen veranderd ten gevolge van de resultaatsverwerking 2016 maar ook vonden de volgende bewegingen plaats binnen en met posten van het eigen vermogen: de overboeking van de schuld ten gevolge van de uitgaven gedaan door de federale operatoren naar de rubriek overige schulden; een aanpassing van de overgedragen winst uit 2015 ingevolge de inkanteling van beginbalansen (12,3 miljoen euro); de rubriek kapitaal omvat ook de saldi van de uitvoeringsrekeningen van de diensten met afzonderlijk beheer; en de verdeling van het overgedragen resultaat van DAB Herstelfonds. Beide laatste zijn interne bewegingen binnen het eigen vermogen van de Vlaamse Gemeenschap.

2.1.6. *Voorzieningen*

Het Rekenhof merkte in zijn rapport ook op dat de Vlaamse overheid tot nog toe geen enkele voorziening boekte. Voorzieningen hebben geen impact op het vorderingensaldo, maar de opname ervan in de balans zou een correcter beeld geven van de potentiële verplichtingen van de Vlaamse overheid. Bij wijze van voorbeeld verwijst het Rekenhof naar de hangende geschillen die het Vlaams Fonds voor Lastendelging opvolgt. Eind 2016 vertegenwoordigden zij een bedrag van bijna 700 miljoen euro inclusief verwijlrenten. Het grootste gedeelte van de hangende geschillen heeft betrekking op schadedossiers bij het Agentschap Wegen en Verkeer en bij het Departement Kanselarij en Bestuur.

Ten slotte sluit het passief af met de rubriek van de overlopende rekeningen. Een van deze rekeningen is een zogenaamde tussenrekening met een saldo per 31 december 2016 van 156 miljoen euro. Van dat saldo is er echter 320 miljoen euro, daterend grotendeels van 2009, dat tot op heden nog niet begrotingsmatig kon worden uitgesplitst. Belangrijk is dat bijgevolg de positie van de Vlaamse overheid ten opzichte van de andere overheden en derden waarvoor zij verrichtingen op deze tussenrekening boekt, niet uit de boekhouding of de jaarrekening blijkt. Het Rekenhof beveelt voor een grotere transparantie dan ook aan de schulden op de tussenrekening over te boeken naar de overige schulden, en voor de belangrijkste aanrekeningen een aparte economische rekening op te zetten, zoals bijvoorbeeld voor de onroerende voorheffing die wordt doorgestort.

2.2. Resultatenrekening

De Vlaamse overheid heeft het boekjaar 2016 afgesloten met een positief resultaat van 1 miljard euro, wat een daling is ten opzichte van het uitzonderlijk positieve resultaat van 2015. Zowel de operationele opbrengsten als de kosten stegen met ongeveer 2%, zodat het verschil in resultaat hoofdzakelijk voortvloeit uit de daling bij de financiële opbrengsten (een daling met 1,1 miljard euro), die in 2015 nog uitzonderlijk hoog waren door de premie die KBC betaalde samen met de terugbetaling van de ontvangen overheidssteun.

Zoals men ziet zijn de gewone of operationele opbrengsten met bijna 1 miljard euro gestegen ten opzichte van 2015, voornamelijk als gevolg van een stijging met 731 miljoen euro van de geboekte registratierechten. De ontvangsten van de opgestarte energieheffing en de ontvangsten uit verkeersboetes zorgden mee voor een stijging.

3. Federale operatoren

Zoals bekend realiseerden federale entiteiten voor een aantal overgedragen bevoegdheden in het kader van de zesde staatshervorming in 2016 nog de uitvoering voor Vlaanderen. Deze zogenaamde federale operatoren voerden de

verrichtingen uit voor rekening van de Vlaamse overheid. Aangezien het verrichtingen voor Vlaanderen zijn, worden zij boekhoudkundig aangerekend in de Vlaamse rekeningen, hoewel de kasverrichtingen federaal plaatsvinden. Die aanrekeningen gebeuren op basis van informatie verstrekt door de federale operatoren. Hoe en wanneer de informatie wordt verstrekt, is hoofdzakelijk geregeld in een horizontaal protocol tussen de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten. Wegens de laattijdige doorstroming van de gegevens van deze federale operatoren, vonden er net als vorig jaar na de aflegging van de algemene rekeningen nog boekingen plaats met betrekking tot 2016. Die hebben de uitgaven en ontvangsten respectievelijk met 5,7 en 7 miljoen euro vermeerderd.

De economische hergroepering 2016 die door het Departement Financiën en Begroting half mei werd afgesloten en ingediend bij het INR, hield op zijn beurt geen rekening met de op 31 mei 2017 geboekte ontvangsten in het kader van terugvorderingen inzake dienstencheques voor 7,1 miljoen euro. Dat bedrag is bijgevolg niet in rekening gebracht voor de berekening van het vorderingensaldo. Het is in principe wel in rekening gebracht in de economische hergroepering die op 13 oktober jongstleden bij het Vlaams Parlement werd ingediend en afsluit met een vorderingentekort van 109,5 miljoen euro (dat intussen door het INR is gewijzigd in 127 miljoen euro). De problematiek inzake de federale operatoren komt ook aan bod in het financieel themaonderzoek waarvan binnenkort een afzonderlijk verslag door het Rekenhof bij het Vlaams Parlement wordt ingediend.

4. Betaalgedrag

Wat het betaalgedrag betreft, formuleerden de beleidsnota's 2014-2019 van Financiën en Begroting en Mobiliteit en Openbare Werken als doelstelling de tijdige betaling van facturen en de vermindering van verwijlintresten. In de grafiek ziet men inderdaad dat de verwijlintresten ten opzichte van vorig jaar zijn gedaald met 18%. Nochtans is de tijdigheid van de betaling van de facturen in 2016 erop achteruitgegaan. In 2016 betaalde de rechtspersoon Vlaamse overheid meer dan een op vier facturen te laat, waardoor de doelstellingen niet worden gehaald.

De minister wijst erop dat de Vlaamse Regering op 16 december 2016 heeft beslist dat elektronisch factureren verplicht is in alle overheidsopdrachten die gelanceerd worden vanaf 1 januari 2017. Te laat betaalde facturen zijn onder andere afkomstig van niet tijdige verwerking, maar zij kunnen ook gevolg zijn van een betwisting of van een administratief proces dat niet goed is opgezet. De minister stelt dat in 2017 de facturatieprocessen met alle entiteiten zullen worden overlopen om hen te adviseren hoe ze hun doorlooptijden nog kunnen verkorten.

5. Jaarrekeningen Vlaamse rechtspersonen

Het Rekenhof integreerde in zijn rekeningenrapport ook de belangrijkste vaststellingen die voortvloeien uit de controle van de jaarrekeningen van de Vlaamse rechtspersonen. Over het algemeen werden ze afgesloten zonder voorbehoud.

Jaarafgrenzingsproblemen kwamen in 2016 echter niet alleen voor in het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en de diensten met afzonderlijk beheer. Ook bij een aantal Vlaamse rechtspersonen bleef deze problematiek aanwezig. Als voorbeeld kan worden verwezen naar het verwerken van de subsidiesaldi van het betrokken jaar in het volgende jaar door Kind en Gezin en het Fonds Jongerenwelzijn.

Een tweede vaststelling betreft de beperkte mogelijkheid tot validatie van de gegevens en de informatie die wordt verstrekt door de federale operatoren, wat heeft geleid tot een voorbehoud bij enkele rechtspersonen en zelfs een afkeurende verklaring bij de rekening van het Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden. Bedrijfsrevisoren hebben er in het bijzonder op gewezen dat zij niet in de mogelijkheid zijn de administratieve organisatie en interne controle die de federale operatoren hebben opgezet, te valideren, en dat zij geen bevestiging hebben kunnen krijgen van de openstaande bedragen bij de federale operatoren.

Voor de individuele rechtspersonen wil het Rekenhof de aandacht vestigen op de volgende vaststellingen. Bij rechtspersoon VIPA werd vastgesteld dat de schuldverplichtingen voortvloeiende uit de gebruikstoelagen die gedurende een periode van 20 jaar worden betaald aan voorzieningen, en die beschouwd worden als een onvoorwaardelijke schuldverplichting vanaf de betaling van de eerste gebruikstoelage, niet worden opgenomen in de balans van de jaarrekening. Op 31 december 2016 bedroeg die schuldverplichting 1,8 miljard euro. In de ESR-geconsolideerde jaarrekening gebeurde op geconsolideerd niveau wel een correctieboeking.

Ook de schuldverplichtingen ontstaan voor 1 januari 2016 uit de overgedragen bevoegdheden met betrekking tot ziekenhuisinfrastructuur, werden niet opgenomen in de balans. Het bedrag van 4,9 miljard euro is voorlopig op geen enkele balans terug te vinden.

Het Hermesfonds hanteert twee verschillende aanrekenregels voor subsidies: maatregelen van het voormalige Agentschap Ondernemen worden kasmatig aangerekend, en maatregelen van het voormalige Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie worden op accrual-basis aangerekend.

Als de boekhouding volledig op accrual-basis was gevoerd, zoals voorgeschreven in het Rekendecreet, zou nog een aanrekening voor een totaalbedrag van 33,5 miljoen euro aan uitgaven moeten worden opgenomen in de rekening 2016. Daarnaast blijkt dat een belangrijk deel van de terug te vorderen subsidies niet wordt geïnd. De provisie voor dubieuze debiteuren is daarbij voor een geschat bedrag van 12 miljoen euro ondergewaardeerd.

Bij Waterwegen en Zeekanaal nv is er een hangend geschil met de btw-administratie. In februari 2017 heeft het agentschap echter een voorstel tot dading met de btw-administratie opgesteld. Het voorstel tot dading houdt rekening met een btw-aftrek van 85%. Als de btw-administratie akkoord gaat met het voorstel tot dading, dan zal Waterwegen en Zeekanaal nv 17,1 miljoen euro moeten afboeken van de openstaande vordering. Het agentschap heeft daar maar gedeeltelijk op geanticipeerd door een voorziening van 5,7 miljoen euro aan te leggen per balansdatum. Er blijft wel een mogelijke negatieve impact op het resultaat en het eigen vermogen van 11,4 miljoen euro, en in 2017 dus ook op het vorderingensaldo.

Tot slot rekende de VDAB in zijn jaarrekening 16,0 miljoen euro versneld aan voor subsidiëringen die operationeel nog worden uitgevoerd door de federale operator POD Maatschappelijke Integratie. Dat veroorzaakte mindere uitgaven bij het departement voor hetzelfde bedrag. Het Departement Financiën en Begroting heeft die uitgaven echter uit de economische hergroepering geschrapt in overleg met het INR om de impact van gewijzigde aanrekeningsregels op het vorderingensaldo te neutraliseren.

IV. Toelichting door Hilde François bij de geconsolideerde rekening

1. ESR-geconsolideerde vorderingensaldo Vlaamse overheid (slide 25)

Hilde François bespreekt vervolgens de geconsolideerde rekening. Hoewel het Rekendecreet (nog) niet voorziet in een controle van de geconsolideerde rekening maakt het rapport wel de genoemde aansluiting, en wel omdat het Vlaams Parlement heel veel belang hecht aan het vorderingensaldo en de geconsolideerde schuldpositie.

Men kan er niet onderuit dat de economische hergroepering niet rechtstreeks voortvloeit uit de rekeningen maar dat eerst correcties dienen te gebeuren. In eerste instantie dienen alle interne verrichtingen en interne stromen binnen de Vlaamse consolidatiekring te worden geëlimineerd. Vervolgens worden ook de kapitaal- en schuldverrichtingen geëlimineerd (beter bekend als de ESR-codes 8 en 9). Uiteindelijk vormt de genoemde hergroepering de basis voor het INR om de overheidsrekeningen op te maken. Op de extra-comptabele ESR-correcties die vervolgens worden doorgevoerd, komt ze later terug.

2. Geconsolideerde ESR-rekening (slides 26 t.e.m. 28)

Uit de rekening blijkt dat de uitgaven stegen met 2,9%, hetzij 1,1 miljard euro. Zij bedragen eind 2016 ongeveer 39,2 miljard euro. De ESR-gecorrigeerde ontvangsten 2016 van de Vlaamse overheid bedroegen 39,6 miljard euro, of een stijging met 4,5% ten overstaan van 2015. Zo komt men tot een positief vorderingensaldo van de economische hergroepering van 435 miljoen euro. Om tot het ESR-vorderingensaldo te komen (-82,6 miljoen euro), worden nog extracomptabele correcties uitgevoerd ten belope van -517,7 miljoen euro. Ze vloeien voort uit het verstrengd Europees toezicht, maar ook uit het extracomptabel meeconsolideren van de Vlaamse universiteiten en hogescholen. Men ziet een correctie ten belope van +74 miljoen euro.

V. Toelichting door Raf Carmeliet bij het vorderingensaldo 2016 zoals gepubliceerd op 13 oktober 2017 (slide 29)

Raf Carmeliet gaat dieper in op het vorderingensaldo dat op 13 oktober door de Vlaamse Regering aan het Vlaams Parlement werd meegedeeld. In de bijlage bij het ontwerp van decreet Algemene Rekeningen vindt men een vorderingensaldo van -109,5 miljoen euro. Het Rekenhof heeft bij het Departement Financiën en Begroting de aansluiting tussen het saldo van mei en dit nieuwe saldo opgevraagd. Tot op heden ontving het enkel de informatie zoals te zien op slide 29.

Het vorderingensaldo verslechterde ten gevolge van een uitbreiding van de consolidatieperimeter door het INR, ten gevolge van de verwerking van de erfpachtovereenkomst van het Kaaitheater en correcties inzake overheidsactiva binnen het kader van pps. Het Rekenhof vroeg meer details met betrekking tot de wijzigingen in verband met pps en in verband met de federale operatoren maar heeft die tot op heden niet ontvangen. Het Rekenhof kan dus niet bevestigen of het nieuwe saldo bijvoorbeeld rekening houdt met de voormelde ontvangsten die geboekt werden na de afsluiting van de economische hergroepering van mei.

Vorige vrijdag publiceerde het INR de gedetailleerde jaarlijkse nationale rekeningen en de overheidsrekeningen. Daaruit blijkt dat het vorderingensaldo 2016 van de Vlaamse Gemeenschap werd vastgesteld op een tekort van 127,4 miljoen euro. Het bijkomende verschil zou – al dan niet geheel – het gevolg zijn van een bijstelling inzake de verkeerboetes doordat de FOD Financiën nieuwe gegevens aan het INR heeft bezorgd over de geregionaliseerde verkeersboetes.

VI.Toelichting door Hilde François bij de consolidatiekring van de Vlaamse overheid

1. Consolidatiekring van de Vlaamse overheid (slide 30)

Hilde François staat nog even stil bij de consolidatiekring van de Vlaamse overheid. Zij bevatte eind 2016 in totaal 132 entiteiten, een stijging met 2, als de EKM's en de Commissies voor Juridische Bijstand als één entiteit worden beschouwd.

Universiteiten en hogescholen worden nog steeds per saldo geconsolideerd. De correctie bij die laatste is positief omdat de dotaties van de Vlaamse overheid aan de universiteiten niet geëlimineerd worden als interne stromen. Vanaf dit jaar zullen de universiteiten en hogescholen wel volwaardig meegeconsolideerd worden. Dat betekent uiteraard een verbetering en zal de transparantie van de geconsolideerde rekening ten goede komen.

In de consolidatie van de rechtspersonen ontbreken voor een aantal rechtspersonen nog uitvoeringscijfers. Samen hebben die rechtspersonen een begrote impact op het vorderingensaldo van -10,7 miljoen euro.

Verder wordt het Zorgfonds door Europa niet beschouwd als entiteit van de Vlaamse deelstaatoverheid en kreeg het een andere sectorclassificatie. Daarom werd het met een van de extracomptabele correcties toegevoegd aan het Vlaamse vorderingensaldo, met een positieve impact van 4,9 miljoen euro. Vanaf 2017 zal het Zorgfonds, dat wordt omgevormd tot het Agentschap Vlaamse Sociale Bescherming, wel behoren tot de Vlaamse deelstaatoverheid.

Daarnaast zijn er ook nog andere Vlaamse rechtspersonen die onder de toepassing van het Rekendecreet vallen, maar die niet tot de sector 13.12 behoren, zoals de Psychiatrische Zorgcentra Geel en Rekem, UZ Gent en De Watergroep.

2. Opmerkingen bij de geconsolideerde rekening (slide 31)

De eliminatie van de interne stromen is niet sluitend, maar leidt tot een onevenwicht van 264,5 miljoen euro. Het Rekenhof beveelt aan om over de desbetreffende consolidatieverrichtingen afzonderlijk te rapporteren zodat wordt aangetoond dat deze geen impact hebben op de resultatenrekening.

Het Rekenhof merkt vervolgens op dat de transparantie met betrekking tot de geconsolideerde rekening in belangrijke mate vermindert doordat er verschillende correcties op verschillende niveaus worden aangebracht. Er worden enerzijds correcties aangebracht op het niveau van de economische classificatie, die niet zichtbaar tot uiting komen in de rekeningen. Anderzijds worden nog een hele reeks extracomptabele correcties afzonderlijk toegevoegd aan het saldo van die economische hergroepering. Zij vloeien meestal voort uit het verstrengd Europees begrotingstoezicht. Het Rekenhof beveelt aan deze te beperken, transparant tot uiting te brengen, er tijdig over te rapporteren en ze te documenteren.

Het Rekenhof merkt daarnaast op dat de Vlaamse overheid de geconsolideerde uitvoeringscijfers niet naast de begroting 2016 plaatst. Bij de begrotingsaanpassing 2016 raamde de Vlaamse overheid haar vorderingensaldo op -464,6 miljoen euro. Het Rekenhof beveelt aan dat aan het Vlaams Parlement inzicht wordt geboden in de uiteindelijke verbetering met 382 miljoen euro door het plaatsen van de realisaties van de verschillende samenstellende delen van het vorderingensaldo naast dezelfde begrote delen. Op bladzijde 76 van zijn rapport heeft het Rekenhof zelf een dergelijke tabel opgenomen.

Het gebrek aan transparantie wordt bijvoorbeeld geïllustreerd door de correctie voor emissierechten, die bij de begrotingsaanpassing werd bepaald op een positieve correctie van 3,2 miljoen euro. Uiteindelijk beliep zij 163,7 miljoen euro in negatieve zin. Die correctie blijkt alleen uit een gecorrigeerde economische hergroepering 2016 bij het departement LNE, wat voor het Vlaams Parlement onzichtbaar blijft.

Een positieve vaststelling is dat de rechtspersonen VMSW, VWF en ESF vanaf boekjaar 2016 volledig werden mee geconsolideerd.

VII. Toelichting door Raf Carmeliet bij het overzicht van vaststellingen van het Rekenhof die een impact hebben op het vorderingensaldo 2016 van de Vlaamse Gemeenschap

Daarop toont *Raf Carmeliet* slide 32 met een overzicht van vaststellingen van het Rekenhof die een impact hebben op het vorderingensaldo 2016 van de Vlaamse Gemeenschap. Wat geen band heeft met dat saldo, is er dan weer niet op te zien, zoals bijvoorbeeld de opmerking dat te weinig wordt afgeschreven voor de vaste activa. Op de slide ziet men in de linkerkolom de impact van de verkeerde boekingen. In totaal zou het vorderingensaldo 2016 bij correcte boeking 682 miljoen euro negatiever zijn dan het in de ESR-geconsolideerde rekening vastgestelde saldo.

De belangrijkste oorzaak van de verkeerde boekingen betreft een foutieve toerekening aan het boekjaar, wat dikwijls gepaard gaat met het nog steeds boeken op kasbasis in plaats van op transactiebasis. Ook het niet boeken van waardeverminderingen op vorderingen speelt een rol.

Het grootste deel van de impact betreft een recurrente impact zoals blijkt uit de rechterkolom. Zij houdt met andere woorden ook rekening met het al dan niet-recurrente karakter van de verkeerde boekingen. Wanneer ook bij de afsluiting van het vorige boekjaar (2015) bepaalde boekingen ten onrechte zijn verschoven naar 2016 en wanneer zich bij de afsluiting 2016 hetzelfde voordeed, kan men spreken van een recurrente impact. Zo is het teken bij de dienstencheques positief omdat het bedrag dat niet correct werd toegerekend aan het boekjaar is gedaald. Uit de tabel blijkt dat wanneer de impact recurrent wordt beschouwd, hij zeer beperkt is. Het Departement Financiën en Begroting heeft beaamd dat het een recurrent probleem betreft en dat er moet gestreefd worden naar een consistente voorstelling van de jaarlijkse overdracht aan verplichtingen.

Het Rekenhof wijst erop dat het INR weliswaar deze foutieve boekingen niet zal opnemen bij de definitieve vaststelling van het vorderingensaldo. Het meent immers dat het vorderingensaldo van een bepaald jaar niet kan worden vertekend door een recurrente scheeftrekking. Het Rekenhof blijft er echter bij dat voor deze situatie een oplossing moet worden gezocht en dat de Vlaamse overheid in haar boekhouding de regels van het Rekendecreet dient toe te passen.

VIII. Toelichting door Hilde François over de bruto geconsolideerde schuld van de Vlaamse overheid

1. De geconsolideerde schuld van de Vlaamse overheid

De geconsolideerde schuld van de Vlaamse overheid (slides 33 en 34) houdt niet alleen rekening met de schuld van de rechtspersoon Vlaamse Gemeenschap, maar ook met de financiële schuldpositie van de instellingen van de Vlaamse overheid. De geconsolideerde schuld stijgt in 2016 met bijna 5 miljard euro (of 26%), bijna uitsluitend als gevolg van de opname van de ESR-schuld inzake

ziekenhuisinfrastructuur, die door de zesde staatshervorming toegewezen wordt aan de gemeenschappen en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Voor de Vlaamse overheid stijgt de geconsolideerde schuld daardoor met 4,9 miljard euro.

De volgende jaren zal die ESR-geconsolideerde schuld langzaam veranderen in een directe schuld, aangezien de kasbetalingen gefinancierd moeten worden. De directe schuld steeg in 2016 met 500 miljoen euro, wat voornamelijk tot uiting komt in de negatieve stand van de zichtrekening eind 2016 ten belope van 722,6 miljoen euro.

De vaststellingen van het Rekenhof bij de geconsolideerde schuld zijn analoog met die van de voorgaande jaren. De tabel van de geconsolideerde schuld bevat om te beginnen nettocijfers. De leningen die entiteiten binnen de consolidatieperimeter onderling aangingen, komen er niet in tot uiting. Dat bemoeilijkt de aansluiting met en daardoor de controle van de gegevens uit de boekhouding van de betrokken entiteiten. Als voorbeelden geeft ze pps-schulden als Brabo I en Livan I, die geen aansluiting vinden met de cijfers van de betrokken jaarrekeningen.

Voor de universiteiten en hogescholen geeft de rapportering in het rapport kas-, schuld- en waarborgbeheerrapport enkel een globaal cijfer weer. Dat bedraagt 460 miljoen euro. Het Rekenhof beveelt aan om, gelet op het belang van het schuldbedrag, de schulden van de universiteiten en hogescholen per instelling weer te geven, zoals het dat doet voor de andere instellingen.

Er is voorts nog geen duidelijkheid over welke schulden opgenomen worden in rubriek 48 van de balans (overige schulden). Het Rekenhof stelt vast dat hiervoor een nieuwe building block is ontworpen. In afwachting van de eerste resultaten van deze building block neemt het INR in het merendeel van de gevallen de overige schulden niet mee. Het Departement Financiën en Begroting volgt de methodiek van het INR en heeft bijgevolg voor 2016 de overige schulden ook niet meegenomen in de geconsolideerde schuld. Ten slotte wordt net als vorig jaar geen informatie verstrekt over geconsolideerde reserves en beleggingen.

2. Antwoord van de minister van Financiën en Begroting

Het Rekenhof ontving op 20 juni 2017 het antwoord van de minister op zijn opmerkingen. Samen met het antwoord werden aangepaste algemene rekeningen 2016 aan het Rekenhof voorgelegd. De Vlaamse minister stelde in eerste instantie dat binnen de strikte timing van de opmaak van de jaarrekening het niet mogelijk was om meer duiding te geven bij de jaarrekening. Hij gaf geen reactie op het deel over de begrotingsimpulsen en kostendrijvers of het deel over de aanwending van de kredieten. Hij verstrekte wel enkele verduidelijkingen bij de opmerkingen van het Rekenhof en beloofde een reeks correctieboekingen in de algemene rekeningen 2017.

De minister motiveerde niet de toepassing van de ESR-aanrekeningsregels of aanrekeningen op kasbasis in de algemene rekeningen, in plaats van de regels die het Rekendecreet oplegt voor onder meer de afrekening van de personen- en btw-toewijzingen in het kader van de Financieringswet, de boeking van de opbrengsten voor het Vlaams Klimaatfonds en de niet-boeking van voorzieningen.

Verder beloofde de minister onder andere de volgende maatregelen. Een aantal aspecten worden op de agenda geplaatst van de Vlaamse Adviescommissie voor Boekhoudkundige Normen in de loop van 2018. Hij verwijst ook naar het project 'Optimalisatie inventaris investeringsgoederen'. De Vlaamse Belastingdienst

brengt de rapporteringsbehoeften in kaart. De minister beloofde ten slotte maatregelen tot implementatie van de procedure voor dubieuze debiteuren.

IX. Toelichting door Raf Carmeliet in verband met een mogelijk amendement op het ontwerp van decreet

Op 20 juli 2017 ontving het Rekenhof de eerste versie van het ontwerp van Rekeningendecreet 2016.

Raf Carmeliet vult aan dat het Rekenhof daarop het ontwerp controleerde, en een aantal opmerkingen formuleerde aan het Departement Financiën en Begroting, dat het ontwerp daaraan aanpaste. De enige vraag die overblijft bij het voorliggende ontwerp, is of de Vlaamse Regering een amendement indient om tegemoet te komen aan de laatste aanpassing die het Rekenhof gisteren pas doorgaf, omdat het had moeten wachten op cijfers. Het betreft het toepassingscijfer voor de vastleggingsmachtiging van het FWO. Het verschil bedraagt 41.909 euro.

X. Replik van Bart Tommelein

Bart Tommelein dankt de delegatie van het Rekenhof voor de toelichting en stelt algemeen dat op een aantal opmerkingen reeds een antwoord is opgenomen in de bijlage bij het verslag van het Rekenhof over de algemene rekening 2016, waarvan het Vlaams Parlement op 5 juli 2017 in kennis is gesteld.

1. Replik op algemene aanbevelingen

Met betrekking tot de algemene aanbevelingen kan hij het volgende meegeven.

1.1. Jaarafgrenzing

Wat betreft de problematiek van de jaarafgrenzing, die zich niet enkel voordoet bij de Vlaamse Gemeenschap maar ook bij de rechtspersonen, wordt op verschillende vlakken gewerkt aan betere registratie. Enerzijds wordt elk jaar de procedure voor het boeken van te ontvangen facturen, de werkwijze om correct aan te rekenen, toegelicht via verschillende kanalen (mails, opleidingen, intranet). Het blijft echter de verantwoordelijkheid van de beleidsdomeinen zelf om de aanrekening op het juiste begrotingsjaar te initiëren.

Daarnaast is de Vlaamse Adviescommissie voor Boekhoudkundige Normen (VABN) deze complexe problematiek aan het behandelen om de regels voor het begroten en boeken van toelagen en subsidies eenduidig te maken. Het is een zeer uitgebreide oefening, die na verloop van tijd moet uitmonden in een reeks adviezen. Begin 2017 werden reeds enkele adviezen uitgewerkt met betrekking tot onder meer het boeken van werkingstoelagen en het boeken van subsidies in natura. Verdere adviezen, zoals onder meer over de aanrekening van werkings-subsidies en EU-subsidies, zijn in behandeling bij deze adviescommissie. Deze adviezen zullen pas in de uitvoering van 2017 hun weerslag vinden voor zover ze uitgewerkt en goedgekeurd zijn binnen de VABN.

Tot slot wordt in dit verband ook gewerkt aan een actualisatie van de handleiding voor de boekhoudregels om een correcte aanrekening verder te duiden.

1.2. Onvoldoende duiding en toelichting bij de jaarrekening

Voor wat betreft de opmerking dat het jaarverslag onvoldoende duiding en toelichting geeft bij de uitvoeringsrekening van de begroting en bij de jaarrekening, geeft de minister aan dat zijn administratie zich aan een strikte timing voor

de opmaak van de algemene rekeningen dient te houden. Om de tijdigheid van de indiening van de algemene rekeningen niet in het gedrang te brengen was het praktisch onmogelijk om meer duiding te verlenen bij de uitvoering. Zoals vorig jaar reeds het geval was, werd men ook dit jaar opnieuw geconfronteerd met de latere verwerking van de verrichtingen zoals uitgevoerd door de federale operatoren. De doorstroming van informatie vanuit de federale operatoren had eveneens impact op de timing van de opmaak van de algemene rekeningen.

Daarnaast lopen er ook al een aantal initiatieven die de transparantie van de begroting en uitvoering moeten verhogen. Enerzijds werd in het Vlaams Parlement een werkgroep samengesteld om de leesbaarheid van de begroting te vergroten. In deze werkgroep is een kalender afgesproken om de rapporteringsmomenten rond de uitvoering van de begroting 2017 gestroomlijnder op te leveren.

Anderzijds wordt binnen de schoot van de Vlaamse Regering onderzocht hoe verdere stappen gezet kunnen worden richting een prestatiebegroting. Die zou op termijn zowel voor de begrotingsopmaak als voor de rapportering over de begrotingsuitvoering moeten leiden tot meer transparantie bij de realisatie van de begrotingsdoelstellingen.

1.3. Reduceren van het aantal ESR-correcties

Met betrekking tot de aanbeveling om het aantal ESR-correcties in de ESR-geconsolideerde rekening zo klein mogelijk te houden, brengt de minister de volgende inspanningen naar voren. Bij elke begrotingsronde wordt werk gemaakt van een verdere integratie van de instellingen die tot de consolidatieperimeter behoren. Zo zal men merken dat bij de begroting 2017 de hogescholen en universiteiten volledig mee geconsolideerd worden. In de begrotingsopmaak 2018 worden ook alle te consolideren pps-projectvennootschappen mee in de consolidatieperimeter opgenomen. Dat heeft minder ESR-correcties tot gevolg.

Daarnaast wordt ook voortgewerkt aan betere registratie om extracomptabele verrichtingen te vermijden. Zo is de aanbeveling van het Rekenhof om vooruitbetalingen niet enkel via een ESR-correctie te boeken, maar ook in de economische boekhouding op te nemen, ter harte genomen en heeft de verwerking van ontvangen voorschotfacturen haar uitvoering gevonden in een advies van de Vlaamse commissie voor boekhoudkundige normen eind 2016.

Tot slot zal zijn administratie bij de volgende algemene rekeningen 2017 rekening houden met de aanbeveling om de resultaten van de ESR-correcties te plaatsen tegenover de overeenstemmende begrote correcties uit de algemene toelichting.

Wat de suggestie van het Rekenhof betreft om het bedrag voor de vastleggingsmachtiging van het FWO bij te stellen (verhogen met 41.909 euro) geeft de minister aan dat het een beperkte bijstelling betreft die kan worden opgenomen in de rekening 2017.

XI. Debat

1. Tussenkomst van Björn Rzoska

1.1. Vorderingensaldo

Het viel *Björn Rzoska* op p. 75 van het rapport van het Rekenhof op dat het Rekenhof het betere dan vooropgestelde resultaat 2016 vooral wijt aan een stijging van de onderbenutting, die 248 miljoen euro oplevert, naast enkele gunstige boekhoudkundige correcties. Ook de minister signaleerde die stijging al

in het monitoringrapport van juni 2017 over de begrotingsuitvoering 2016. Het federale Planbureau daarentegen geeft aan dat het gunstige resultaat ook te maken heeft met de hogere ontvangsten uit de personenbelasting. Zien de minister en het Rekenhof dat ook zo?

1.2. Impact te late betaling facturen

Dat de overheid zelf, die voorhoudt het ondernemerschap te steunen, zelf als een van de belangrijkste opdrachtgevers een op vier facturen te laat betaalt, roept vragen op. Hij roept de minister op om zijn collega's bij de les te houden en ervoor te zorgen dat alle facturen op tijd worden betaald. Niet alleen zijn verwijlntresten weggegooid geld, maar de overheid heeft ook een verantwoordelijkheid tegenover de ondernemingen, die daardoor in moeilijkheden kunnen komen.

1.3. Groot volume aan openstaande verbintenissen bij het Departement MOW

Verder viel hem het grote volume aan openstaande verbintenissen voor structureel wegenonderhoud in het Departement MOW op, waarvan een deel onterecht. Dat is niet de verantwoordelijkheid van deze minister, maar het bedrag van meer dan 1 miljard euro deed hem wel bijna van zijn stoel vallen.

1.4. Problematiek van de jaarafgrenzing

Ook de opmerking over de jaarafgrenzing is niet nieuw. Het gaat om aanzienlijke verschuivingen van om en bij de 500 miljoen euro, die het resultaat beïnvloeden.

1.5. Klimaatakkoord

Zelf was hij niet op de hoogte dat het Vlaams Parlement het intra-Belgische Klimaatakkoord nog niet heeft goedgekeurd. Hij suggereert om dat alsnog te doen, want het is een belangrijk punt.

1.6. Waardering van de activa

Weerkerend is de discussie op p. 38-39 van het verslag van het Rekenhof over de waardering van de activa, die tegenover de schuld worden geplaatst. Niet alleen worden verouderde afschrijvings- en comptabiliteitsregels uit 1976 gehanteerd, maar een aantal werken van burgerlijke bouwkunde zijn ook vrijgesteld van afschrijving. Die worden in de overheidsbalans gewaardeerd op 22,8 miljard euro, of 59% van alle activa. Welnu, materiële, vaste activa niet of laattijdig afschrijven, leidt tot een significante overwaardering en verhoogt kunstmatig het balanstotaal en heeft impact op de door Vlaamse Regering gehanteerde schuldnorm.

1.7. Vermarktbaar activa

In zijn toelichting bij de begrotingsaanpassing 2017 kondigde de minister voor de begroting 2018 een nieuwe lijst van vermarktbaar activa aan. Het lid informeert naar de actualisering.

1.8. Transparantie

Met het oog op de transparantie over wat gerealiseerd is, dringt hij erop aan de oefening te maken die het Rekenhof vraagt, ook al blijven de federale operatoren in de praktijk achter met hun informatie.

1.9. Federale verkeersboetefonds

Tot slot vraagt hij de informatie op die van het federale verkeersboetefonds naar het INR ging.

2. Tussenkomst van Jan Bertels

2.1. Belang van het rapport van het Rekenhof

De fractie van *Jan Bertels* dankt het Rekenhof voor de talrijke en terechte opmerkingen, die meer transparantie en een betere rapportage beogen.

2.2. Balans

Elke onderneming en elk huishouden moet voorzieningen aanleggen voor schulden die vrijwel vaststaan. De opmerking van het Rekenhof dat de Vlaamse overheid dat te weinig doet, moet meegenomen worden als men de staat van Vlaanderen correct wil weergeven.

2.3. Impact van de door het Rekenhof gevraagde correcties op het vorderingensaldo

Als men de door het Rekenhof berekende impact van de correcties op het vorderingensaldo (-682 miljoen euro) bij het tekort telt, komt men ver boven de norm van de Hoge Raad van Financiën uit. Hij beseft dat men die berekening moet nuanceren, maar men mag haar evenmin weglachen.

2.4. Provisie voor minderontvangsten in de kilometerheffing

De spreker heeft niet goed begrepen waarom de in de begroting voorziene provisie voor minderontvangsten in de kilometerheffing toch niet is aangewend.

2.5. Daling klimaatuitgaven

Een andere vaststelling is dat de klimaatuitgaven 100 miljoen euro lager waren dan voorzien, terwijl er toch niet minder behoeften zijn.

2.6. Afkeurend oordeel over de jaarrekening van het VIPA

Welke betekenis moet men hechten aan het afkeurende verslag van de bedrijfsrevisor over het VIPA? Hoe komt het dat het Rekenhof niet kan reconstrueren hoeveel extra geld er ging naar meer rvt-bedden en naar zorgzwaartefinanciering? Kreeg men de cijfers niet van het RIZIV? Volgens de spreker heeft het RIZIV deze cijfers.

2.7. Achterstand in het betalen van facturen

Verder sluit hij zich aan bij de opmerkingen over de onverkoopbare achterstand in het betalen van facturen. De elektronische facturatie zal dat niet allemaal oplossen volgens hem. De overheid geeft er het slechte voorbeeld mee, waarschuwt hij.

2.8. VIPA en de ziekenhuisfinanciering

Tot slot vraagt hij meer uitleg bij de band tussen de schuld uit de ziekenhuisfinanciering en het VIPA.

3. Repliek van minister Bart Tommelein

3.1. Vorderingensaldo

Bart Tommelein erkent dat de onderbenutting en de technische correcties het resultaat hebben verbeterd.

3.2. Achterstallige facturen

De achterstallige betalingen betreffen hoofdzakelijk het Departement MOW. Vaak zijn er discussies bij de oplevering van werken. Het is een illusie te denken dat die zullen verdwijnen. Aannemers moeten inderdaad betaald worden maar het is even logisch dat de opdrachtgever eerst controleert of het resultaat beantwoordt aan het lastenboek. Toch ontkent hij niet dat het sneller kan.

Hij weet dat hij zijn collega's bij de les moet houden en probeert dat. Hij wijst er wel op dat hij minister van Begroting is en geen minister-president.

3.3. Openstaande verbintenissen voor structurele wegenbouw

De openstaande verbintenissen zijn de verantwoordelijkheid van het Departement MOW.

3.4. Impact doorschuiven van betalingen op het vorderingensaldo is heel beperkt

De impact van het doorschuiven van betalingen op het vorderingensaldo is heel beperkt (1,1 miljoen euro).

3.5. Ratificatie Klimaatakkoord

Verder is hij geen tegenstander van de ratificatie van het intra-Belgische Klimaatakkoord. De betalingen daarvoor volgen in afwachting het schema van het INR.

3.6. Schuldnorm

Voor de berekening van de schuldnorm worden alleen de financiële activa meegeteld, verzekert hij. Eventuele overwaardering van andere heeft er dus geen invloed op. De lijst van de vermarktbare activa is al bezorgd.

3.7. Uitvoering van de begroting

De opmerking over de uitvoering van de begroting neemt hij in elk geval mee.

3.8. Transparante rapportering van de staat van Vlaanderen

Wat de transparantie van de rapportering betreft, wijst hij erop dat de bedrijfseconomische rapportering niet prevaleert op de ESR-rapportering die Europa oplegt. Het verschil in de aanrekeningsmomenten maakt het minder zinvol om voorzieningen aan te leggen. Volgens ESR geschiedt aanrekening pas bij effectieve en niet bij potentiële verplichting.

3.9. Kilometerheffing

Over de kilometerheffing is de minister heel duidelijk: wat niet is binnengekomen, kan men ook niet uitgeven. Dat is volgens hem een gezond principe.

4. Repliek van Raf Carmeliet

4.1. Onderbenutting van de kredieten

Raf Carmeliet bevestigt dat het Rekenhof de onderbenutting van de kredieten op 213 miljoen euro (geraamde onderbenutting 489 miljoen, werkelijke onderbenutting -702 miljoen) extra berekent en dat dit bedrag zeker mede een verklaring is voor de verbetering van het vorderingensaldo, samen met de genoemde ESR-correcties voor hogescholen en universiteiten (74 miljoen euro), en voor ziekenhuisinfrastructuur (79,8 miljoen euro).

4.2. Afkeurend oordeel over de jaarrekening van het VIPA

De afkeuring van de jaarrekening van het VIPA houdt in dat deze geen getrouw beeld van het vermogen en de financiële toestand van het VIPA geeft en heeft normaal tot gevolg dat geen kwijting wordt gegeven aan de raad van bestuur, maar bij een IVA met rechtspersoonlijkheid (zonder raad van bestuur) moet men dat eerder op geconsolideerd niveau bekijken. De jaarrekening moet zo snel mogelijk, in 2017, rechtgezet worden.

4.3. Schuld van de ziekenhuisfinanciering

De schuld van de ziekenhuisfinanciering heeft betrekking op verplichtingen die de federale overheid vroeger is aangegaan. Het gaat om betalingen die vaststaan voor 30 of 33 jaar. Hij bevestigt dat de schuld in de balans van VIPA moet worden opgenomen. Voor zover bekend gaat het om 4,9 miljard euro.

5. Tweede tussenkomst van Björn Rzoska

Björn Rzoska vraagt uitleg bij het verschil tussen het vorderingensaldo uit het besluit van de Vlaamse Regering van 13 oktober (-109,5 miljoen euro) en dat van het INR van een week later (-127,4 miljoen euro) (slide 29).

6. Tweede repliek van Bart Tommelein

Bart Tommelein legt uit dat het gaat om een bijstelling van 17,5 miljoen euro bij de verkeersboetes.

XII. Stemming

Het ontwerp van decreet van de algemene rekening van de Vlaamse Gemeenschap en van de uitvoering van de begroting van de Vlaamse rechtspersonen zonder raad van bestuur voor het begrotingsjaar 2016 (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 23/1) wordt ongewijzigd aangenomen met 10 stemmen bij 3 onthoudingen.

Paul VAN MIERT,
voorzitter

Joris VANDENBROUCKE
Lieve MAES,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

BAM	Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel
btw	belasting over de toegevoegde waarde
DAB	Dienst met Afzonderlijk Beheer
EKM	erkende kredietmaatschappij
ESF	Europees Sociaal Fonds
ESR	Europees Systeem van Nationale en Regionale Rekeningen
EU	Europese Unie
FOD	Federale Overheidsdienst
FWO	Fonds Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
IVA	intern verzelfstandigd agentschap (van de Vlaamse overheid)
LNE	Leefmilieu, Natuur en Energie (beleidsdomein van de Vlaamse overheid)
LSO	linker-Scheldeoever
MOW	Mobiliteit en Openbare Werken (beleidsdomein van de Vlaamse overheid)
nv	naamloze vennootschap
OraFin	Oracle Financials
PMV	ParticipatieMaatschappij Vlaanderen
POD	Programmatorische Overheidsdienst
pps	publiek-private samenwerking
RIZIV	Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering
rvt	rust- en verzorgingstehuis
UZ Gent	Universitair Ziekenhuis Gent
VABN	Vlaamse Adviescommissie voor Boekhoudkundige Normen
VAK	vastleggingskrediet
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VEK	vereffeningskrediet
VIF	Vlaams Infrastructuurfonds
VIPA	Vlaams Infrastructuurfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden
Vlabel	Vlaamse Belastingdienst
VMSW	Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen
VOP	Vlaamse ondersteuningspremie
VWF	Vlaams Woningfonds